

Juliusz Piwowarski, Lucyna Stanek

Rozwój osobowości i samorealizacja jako istota bezpieczeństwa w wymiarze indywidualnym i społecznym

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 17, 159-170

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA
NAUKA – PRAKTYKA – REFLEKSJE
Nr 17, 2015 (159–170)

ROZWÓJ OSOBOWOŚCI
I SAMOREALIZACJA JAKO ISTOTA
BEZPIECZEŃSTWA W WYMIARZE
INDYWIDUALNYM I SPOŁECZNYM

PERSONALITY DEVELOPMENT AND
SELF-REALIZATION AS AN ESSENCE
OF SECURITY IN AN INDIVIDUAL AND
SOCIAL DIMENSION

JULIUSZ PIWOWARSKI

LUCYNA STANEK

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego
i Indywidualnego APEIRON w Krakowie
Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

ABSTRACT

A human being functions in a contemporary reality, which is marked by an uncertainty, a risk and concerns about fundamental values, an ambivalence and an axiological relativism. Therefore, people can feel decrease in their sense of security in both personal and social dimensions.

Due to the issues discussed in this paper it is important to acknowledge a security as a process, which is changing and evolving. Since an action and development are included in achieving optimal security, the impact of personality and as a further consequence one of the most dominant human need i.e. self-realization should also be included. If a human being

has well-formed need for creating themselves, they function as a creator, or at least a co-creator of their own development and security.

Key words: security, personality, self-realization

ABSTRAKT

Jednostka ludzka funkcjonuje we współczesnej rzeczywistości, nacechowanej niepewnością, ryzykiem i obawami o bezpieczeństwo fundamentalnych wartości, ambiwalencją i relatywizmem aksjologicznym. W związku z powyższym ludzie mogą odczuwać u siebie obniżenie się poczucia bezpieczeństwa w wymiarach osobowym i społecznym.

Uznanie bezpieczeństwa za proces, który podlega zmianom i ewoluuje, jest istotne ze względu na podjętą w niniejszej pracy problematykę. Skoro działanie i rozwój jest wpisane w proces uzyskania optymalnego bezpieczeństwa, to należy w nich uwzględnić wpływ osobowości, a w dalszej konsekwencji jednej z najbardziej dominujących potrzeb ludzkich tj. samorealizacji. Jeżeli dana jednostka posiada dobrze wykształconą potrzebę kreowania siebie, to funkcjonuje jako twórca, a przynajmniej współtwórca własnego rozwoju i bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, osobowość, samorealizacja

Współczesne życie to dynamika, zmienność, działanie a zatem egzystencję człowieka należy postrzegać jako proces permanentnego „bycia w ruchu, w drodze”. W naturalny sposób implikuje to zachodzące w nim przeobrażenia i przemiany. Wszystkie te elementy, charakterystyczne dla kulturowo-cywilizacyjnej ewolucji mogą wpływać na człowieka pozytywnie bądź negatywnie. Dotyczy to zarówno perspektywy indywidualnej, jak i kolektywnej, społecznej. Mimo dobrodziejstw pozornie niczym nie skrępowanego rozwoju cywilizacyjnego, pojawiło się wraz z nim wiele różnorodnych zagrożeń. Tkwią one między innymi w ekspansji kultury masowej (tzw. kultura niska) – zunifikowanej i homogenicznej – zagrażającej tożsamości osobowej, społecznej i kulturowej. Zmienił się również sposób komunikacji między ludźmi; od bezpośredniej „face to face” do komunikacji o zasięgu globalnym, iluzji bezpośredniego kontaktu, „przyjaźni” (*vide* face book) noszącej nierzadko ahumanistyczny stygmat cy-

borgizacji. Pojawiło się w związku z tym, między innymi uczucie, braku bezpieczeństwa komunikacyjnego¹.

Fromm uważa, że współczesny człowiek bywa często bierny, nie przejawia inicjatywy, porzuca kreatywność i w ten sposób rezygnuje ze swoich ideałów. Taka postawa nie służy integracji społecznej, co powoduje dominujące uczucie, alienacji i niepokoju. Brak zaangażowania (bierność) powoduje, że człowiek chce być „obsłużony i karmiony” ale nie trawi dostarczanego mu „pożywienia”². Przywołany badacz twierdzi też, że w wyniku ułudy i niepewności życia, traci się własne Ja, bez którego nie ma prawdziwego, trwałego bezpieczeństwa³.

Jednostka ludzka funkcjonuje we współczesnej rzeczywistości, nacechowanej niepewnością, ryzykiem i obawami o bezpieczeństwo fundamentalnych egzystencjalnych wartości, ambiwalencją i relatywizmem aksjologicznym. Człowiek poszukuje swej tożsamości, poczucia sensu swego życia oraz pewności co do prawidłowości dokonywanych przez siebie codziennych wyborów. Nasilenie tych wszystkich, towarzyszących człowiekowi odczuć i zjawisk, zmusza nas do głębszej refleksji z dwóch, co najmniej powodów. Po pierwsze, dlatego, że wymienione rodzaje zagrożeń, w dobie obecnej, uzyskały charakter globalny, dotyczą w efekcie ludzkości traktowanej jako całość oraz każdego człowieka z osobna. Po drugie, pod presją poszukiwania rezerw oraz skutecznych metod radzenia sobie z wyżej wymienionymi, kluczowymi dla personalnego i społecznego rozwoju trudnościami, ludzie mogą odczuwać u siebie obniżenie się poczucia bezpieczeństwa w wymiarach osobowym i kolektywnym.

Warunkiem *sine qua non* dla efektywnego działania człowieka w każdej sytuacji jest szeroko rozumiane *bezpieczeństwo*, stanowiące wartość instrumentalną, to znaczy wartość, która jest niezbędna dla zaspokajania ludzkich potrzeb i odpowiadających tym potrzebom różnych wartości. Pożądany stan bezpieczeństwa w najprostszy sposób jest definiowany jako „przeciwieństwo zagrożenia”⁴ oraz jako „stan rzeczy uwalniający od wszelkiej obawy”⁵.

1 A. Dumała, *Mechanizmy adaptacji politycznej* (red.), Lublin 2005, s.80-81.

2 E. Fromm, *Rewolucja nadziei. Ku uczłowieczonej technologii*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2000.

3 Ibidem.

4 Zob. *Słownik współczesnego języka polskiego*, Reader's Digest Przegląd, t. I, Warszawa 2001, s. 50.

5 M. S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I, Gutenberg Print, Warszawa 1994, s. 84.

Stąd też problematyka bezpieczeństwa od dawna stanowi liczący się obszar zainteresowań naukowych. Szczególne ożywienie fascynacji tą kategorią badawczą ma miejsce obecnie. Nie jest możliwe jednoznaczne i precyzyjne sformułowanie pojęcia *bezpieczeństwo*, bowiem jego sens będzie zależał od kontekstu badawczego i rodzaju dyscypliny naukowej.

Z całą pewnością należy zgodzić się ze stanowiskiem Zięby, który podkreśla, że *bezpieczeństwo* jest „*potrzebą podmiotową, to znaczy, że może dotyczyć różnego rodzaju podmiotów, od jednostek poczynając, po wielkie grupy społeczne, włączając w to struktury organizacyjne (instytucje) reprezentujące pojedynczych ludzi i różne grupy społeczne (państwa, społeczeństwa, narody, system międzynarodowy)*”. Wobec powyższego, trudno nie uznać za prawdziwą, tezę, która bezpieczeństwo traktuje jako jedną z potrzeb o charakterze egzystencjalnym, ściśle związaną z istnieniem danego podmiotu. Odczuwanie bezpieczeństwa ma charakter złożony i obejmuje zaspokojenie takich potrzeb szczegółowych, jak: istnienie, tożsamość, przetrwanie, niezależność, spokój, posiadanie oraz pewność funkcjonowania i rozwoju⁶.

Bezpieczeństwo może mieć wymiar zewnętrzny i wewnętrzny. Pierwszy to brak zagrożeń z zewnątrz a drugi oznacza rozwój, równowagę, stabilność, harmonijność i samorealizację podmiotu jako jednostki oraz jako jednostki w zbiorowości społecznej. Możemy wtedy mówić o bezpieczeństwie społecznym. Uznaje się, że jest ono osiąganego wtedy, gdy są spełnione następujące warunki⁷:

- zachowany jest stan względnej równowagi występujący pomiędzy stabilnością oraz niestabilnością w sprawach istotnych życiowo,
- występuje korzystna proporcja między tym, co można przewidzieć a tym co nieprzewidywalne,
- osiągnięta stabilizacja życiowa i zawodowa nie jest zagrożona niekorzystnymi wpływami
- dla ważnych interesów i planowanych zamierzeń jednostki,
- nie występuje kontrola i ingerencja zewnętrzna w sferze uznawanych wartości i działań prywatnych.

6 R. Zięba, *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, WN Scholar, Warszawa 2006, s. 935–953.

7 M. Rybakowski, *Kultura bezpieczeństwa na tle stanu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w ruchu drogowym*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia początku XXI wieku*, pod red. K. Pająk, A. Zduniak Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa-Poznań 2003, s. 100.

W toku tej krótkiej i ledwie zarysowanej analizie bezpieczeństwa –w kontekście różnych zagrożeń –warto zauważyć, że wymaga ona jednak pewnej, istotnej modyfikacji. Należy w tym miejscu odwołać się do rozważań Zięby. Wskazany wyżej autor uważa, że część zagrożeń stanowi po prostu nowe wyzwania życiowe dla jednostki. Dopiero brak właściwych rozwiązań i niesprostanie tym wyzwaniom powoduje pojawienia się realnego zagrożenia. Sytuacja taka prowadzi do zachwiania poczuciem bezpieczeństwa jednostek, grup społecznych, czy w szerszej perspektywie społeczeństw. W związku z tym, że realne zagrożenie i sytuacje niepewności (stwarzane przez wyzwania) są wartościowane negatywnie, trudno wyznaczyć między nimi wyraźną granicę. Zależy ona bowiem od poziomu wrażliwości podmiotu doświadczającego tychże sytuacji. Tym bardziej, że samo postrzeganie, i co ważniejsze odczuwanie przez ludzi bezpieczeństwa, ma zawsze charakter subiektywny.

W naturalny sposób powoduje to niejednoznaczne jego rozumienie. Przykładowo Joseph S. Nye zaproponował dwa ujęcia bezpieczeństwa: negatywne i pozytywne. Pierwsze, węższe ujęcie oznacza brak zagrożeń oraz działania jednostki w celu ochrony istotnych wartości. Drugie rozumienie ma szerszą perspektywę i dostrzega kreatywną aktywność podmiotu, podejmowaną wcześniej już na etapie powstania wyzwań. To pozytywne ujęcie definiuje bezpieczeństwo jako „*obiektywną i subiektywną pewność istnienia, przetrwania, posiadania, funkcjonowania i swobód (możliwości) rozwojowych danego podmiotu*”⁸.

Można zatem z całą pewnością stwierdzić, że dynamicznie rozpatrywane *bezpieczeństwo* jest zarówno stanem (dla określonego momentu lub danego przedziału czasu), a zarazem procesem, niż kategorią posiadającą naturę statyczną (stałą i niezmienną). Osiąganie *bezpieczeństwa* nie jest więc aktem jednorazowym, lecz szeregiem kolejnych prób, działań, które są wysiłkami określonego podmiotu, zmierzającymi do utrzymania jego wieloaspektowo rozumianej (wewnętrznej i zewnętrznej) równowagi⁹.

Dla zilustrowania specyfiki i kategorii pojęciowych związanych z pełnym wyjaśnieniem zjawiska bezpieczeństwa poniżej przytoczono definicję fenomenu bezpieczeństwa w ujęciu Piwowarskiego.

Bezpieczeństwo, jest to dla danego jednostkowego lub zbiorowego podmiotu, wielowarstwowe zjawisko, którego pełne spektrum wyjaśniają następujące pojęcia:

8 R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, Zeszyty Naukowe AON nr 1(86) 2012.

9 Ibidem, s. 63.

- *pożądaný stan*, który charakteryzuje się satysfakcjonującą kontrolą zagrożeń dla egzystencji określonego podmiotu,
- *wartość zaspakajająca nasze potrzeby braku (potrzeby podstawowe) oraz potrzeby wyższe (potrzeby rozwoju - czyli metapotreby) z samorealizacją* na samym szczycie ich hierarchii,
- *proces rozwoju*, który stanowi metapotrzebę człowieka, dzięki której realizowany jest personalny (osobisty) oraz społeczny wzrost potencjału podnoszącego autonomiczną obronność podmiotów bezpieczeństwa
- *konstrukt społeczny*, wynikający ze społecznych więzów i współzależności oraz z interakcji zachodzących w danej zbiorowości ludzkiej będącej również jednym z podmiotów bezpieczeństwa¹⁰

Uznanie bezpieczeństwa za proces a więc fenomen, który podlega zmianom, ewoluuje, jest istotne ze względu na podjętą w niniejszej pracy problematykę. Skoro działanie – a w efekcie oczekiwany rozwój – jest wpisane w proces uzyskania optymalnego (w odniesieniu do jednostki) bezpieczeństwa, to należy w tym miejscu podjąć rozważania o wpływie *osobowości*, a w dalszej konsekwencji samorealizacji, aby odczuwać komfort bycia bezpiecznym. Przykładowo, R.S. Lazarus i S. Folkman podkreślają znaczenie osobowościowych predyspozycji jednostki, które decydują o wysokości poziomu przeżywanego lęku i o sposobach radzenia sobie ze stresującymi zdarzeniami i sytuacjami¹¹.

Istnieje wiele ujęć psychologicznych definicji osobowości. Rozpatrywanie ich wszystkich nie stanowi obecnie głównego problemu rozważań. Warto przy tym zauważyć, że wieloaspektowość naukowych podejść do formułowania definicji osobowości świadczy o tym, iż jest to jedno z fundamentalnych pojęć w psychologii. Osobowość kształtuje się nie tylko pod wpływem cech biologicznych i fizycznych ale również w trwającym całe życie procesie socjalizacji. Warto zaznaczyć, że osobowość jest cechą indywidualną, mającą uwarunkowania kulturowe. Osobowość stanowiąca swoistą wizytówkę jednostki rozwija się według określonego wzoru kulturowego, którego osiągnięcie uwarunkowane jest procesem wychowania i samodoskonalenia. Wobec powyższego na poczucie bezpieczeń-

10 J. Piwowarski, *Ochrona VIP-a a czworokąt bushido. Studium japońskiej kultury bezpieczeństwa*, [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014, s. 449.

11 R. S. Lazarus, S. Folkman, *Stress appraisal and coping*, Springer, New York, 1984.

stwa będą miały wpływy płynące z pierwotnych (rodzina) i wtórnych (np. szkoła, zbiorowości ludzkie powstałe na podłożu zawodowym) środowisk stanowiących źródła socjalizacji.

Tworzy się wówczas bardzo ważna dla rozwoju i dla bezpieczeństwa kategoria określana jako *osobowość społeczna*. Ułatwia, wręcz umożliwia ona relacje jednostki ze społeczeństwem do którego należy, z którego czerpie inspiracje do rozwoju i siłę w trudnych momentach swej egzystencji (mowa tu o kategorii psychologicznej *wsparcie społeczne*). Osobowość jednostki można analizować w oparciu o współwystępowanie czterech komponentów:

- jaźń subiektywna - jest to część samooceny jednostki, opartej na jej własnej opinii o sobie. Stanowi swoistą próbę autodiagnozy.
- jaźń odzwierciedlona – jest to część samooceny jednostki na swój własny temat wynikającej z opinii płynących od społeczeństwa. Jest to ważny element samooceny ponieważ człowiek jako istota społeczna potrzebuje akceptacji, nagród i pochwał. Samoocena może być zawyżona lub zaniżona.
- role społeczne – to obowiązki i przywileje wynikające z pełnionej w swojej grupie społecznej roli, każdy człowiek pełni od kilkunastu do kilkudziesięciu ról społecznych. Najlepiej stara się człowiek wypełniać tę rolę, z którą się najbardziej identyfikuje, ponieważ to ona, najmocniej wpływa na osobowość i na relacje z innymi ludźmi.
- kulturowy ideał osobowości – przekazywany jednostce w procesie wychowania wzór kulturowy (np. zachowania, obowiązujące normy, wartości)¹².

Relacje społeczne wpływają zatem na tożsamość jednostki i mogą wyznaczać tworzenie się wybitnej bądź przeciętnej osobowości. W pierwszym przypadku postrzega się jednostkę jako człowieka o „fascynującej osobowości” natomiast w drugim jawi się on jako „nieciekawa osobowość” czy też ktoś, u kogo występuje mankament określany w potocznym rozumieniu jako „brak osobowości”. Warto w tym miejscu przywołać wybrane cechy osobowości nowoczesnej, którą opisywał Alex Inkeles ¹³.

12 E. Aronson, T.D. Wilson, R.M. Akert, *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1999, s. 250. Notabene, powyższy podtytuł, stosując kryteria filozofii dalekowschodniej, lepiej by brzmiał *Serce i rozum*, gdyż umysł – jego epicentrum w człowieku – rozumiany jako duch, mądrość zlokalizowany jest w czakramie serca (anakata), zaś rozum, intelekt jest tylko jego podsystemem i odpowiada zań czakram gardła (...).

13 Alex Inkeles - amerykański psycholog społeczny, który przeprowadził badania empiryczne w latach 70 –tych w ponad 10 krajach zachodnioeuropejskich i stworzył model teoretyczny „syndrom osobowości nowoczesnej”. Uważał, że rozwój społeczny to rozwój osobowości człowieka

Wśród nich znalazły się między innymi: otwartość na nowe doświadczenia i akceptacja zmian, innowacyjność, rozbudowana potrzeba osiągnięć, orientacja na przyszłość, terażniejszość a nie na to co było, gotowość do podejmowania ryzyka dążenie do zdobywania szerokich informacji, antycypacja przyszłych wydarzeń. Wyróżnić należy zwłaszcza dążenie do samodoskonalenia, wyzwań edukacyjnych i rozwoju. Powyższy zestaw cech osobowości jest na tyle uniwersalny, że pozwoli radzić sobie jednostce również z wyzwaniami epoki ponowoczesnej- XXI wieku¹⁴.

W podsumowaniu tej refleksji o osobowości, jej podstawowy zakres pojęciowy należy rozumieć jako zespół cech, właściwości wzajemnie na siebie wpływających i regulujących zachowania danej osoby. Precyzyjnie rzecz ujmując na osobowość danej jednostki składają się następujące elementy:

Charakterystyczne cechy i właściwości wyznaczające typowe zachowania dla tej jednostki, które pozwalają ją odróżnić, zidentyfikować spośród innych.

Zespół wewnętrznych predyspozycji, które wpływają na sposób przystosowywania się jednostki do otoczenia.

Zespół psychologicznych mechanizmów takich jak tożsamość, system uznawanych wartości, postawy i potrzeby, mentalność i inteligencja, które pozwalają jednostce na autonomiczne kierowanie własną egzystencją, przy dobrej organizacji własnych zachowań charakteryzujących się określonym poziomem stałości (stabilności)¹⁵.

W zależności od rodzaju dominujących cech osobowości społecznej człowiek radzi sobie z różnym skutkiem z wpływami zagrożeń (środowiskowych). Wśród najważniejszych wymienić należy: kryzys społeczny, niepokój zawodowy (obawę utraty pracy), presję czasu (tempo życia), nadmiar informacji, utratę prywatności (portale społecznościowe) i inne.

Najnowsze teorie naukowe uznają wpływy cech biofizycznych człowieka i czynników zewnętrznych na kształtowanie osobowości, ale też konstatują, że nie są one najważniejsze. Zwraca się natomiast szczególną uwagę na znaczenie aktywności samej jednostki, rolę samodoskonalenia wiodącego jednostkę ku samorealizacji, które jak zauważyli Maslow czy Adelfer, jest u człowieka potrzebą dominującą. Potrzeba ta stanowi czynnik, który determinuje rozwój osobowy, bezpieczeństwo personalne oraz

14 A. Inkeles, D.H. Smith, *Becoming Modern*, Harvard University Press. Cambridge, Mass. 1974.

15 R. Smólski, M., Stadtmüller E.H., *Słownik Encyklopedyczny. Edukacja Obywatelska*, Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999.

sens życia doświadczającego podmiotu ludzkiego. Pełnia sensu życia człowieka, jako istoty społecznej, ma z kolei możliwość „zabłysnąć” w sytuacji cechującej się satysfakcjonującym poziomem bezpieczeństwa w wymiarze grupowym, co nie jest osiągalne bez udziału wpływu osobowości poszczególnych, tworzących daną zbiorowość jednostek.

Wśród elementów stanowiących o kształcie i potencjale osobowości znajdują się ludzkie dążenia, u podstaw których sytuują się, głębokie potrzeby przynależności i najwyższych form wzajemności, jakimi są miłość oraz przyjaźń, potrzeby szacunku, wiedzy, estetyki wraz ze znajdującą się na ich czele potrzebą samodoskonalenia. Samorealizacja jako zjawisko swoiste dla gatunku ludzkiego – wpisuje się między innymi w podstawy psychologii humanistycznej, w rozwoju której największy udział i zasługi ma Abraham Maslow. Część komentatorów tej subdyscypliny psychologii sądzi, że w większym stopniu jest ona „świeckim odpowiednikiem religii niż psychologią naukową”¹⁶. Krótko nawiązując do poglądów Maslowa, należy zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od teorii Freuda – czy też współczesnych mu badaczy osobowości Angyala i Goldsteina, opierających swoje naukowe dociekania na przypadkach osób z psychicznymi defektami - Maslow skupił swoje badania na osobowości osób zdrowych i twórczych. Prowadził polemikę i dość jednoznacznie krytykował psychologię za jej »pesymistyczną, negatywną i ograniczoną« koncepcję człowieka. Twierdził, że psychologia zajmuje się bardziej ułomnymi niż silnymi stronami ludzi, że dokładniej bada grzechy, pomijając przy tym cnoty”¹⁷.

Maslow zajmował się sprawą fundamentalną w życiu człowieka mianowicie realizacją jego podstawowych potrzeb. Wszelkie zakłócenia w tym procesie powodują utratę sensu życia, samotność, lęk, agresję co w konsekwencji prowadzi do braku bezpieczeństwa i stabilizacji.

Powyższe stanowisko powala zrozumieć idee teorii potrzeb Maslowa, w której opracował i dokonał prób usystematyzowania a przede wszystkim hierarchizacji ludzkich potrzeb. Warto przypomnieć, że za podstawowe Maslow uznał potrzeby fizjologiczne, bezpieczeństwa (tzn. wolności od strachu, lęku, chaosu), kolejno miłości i przynależności oraz szacunku i uznania, a samorealizację postawił w hierarchii najwyższej. Zwrócił przy tym uwagę na możliwości i specyficzne cechy skłaniające jednostki do sa-

16 Hall C.S., Lindzey G., *Teorie osobowości*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2002, s. 260.

17 Ibidem.

morealizacji, którą umieścił na szczycie hierarchicznej listy potrzeb zwanej piramidą¹⁸.

Pojęcie *samorealizacja*¹⁹ lub *samourzeczywistnienie* to jedno z najistotniejszych pojęć psychologii humanistycznej. W rozumieniu dosłownym, słownikowym oznacza ono realizację siebie samego. Jego istotą zatem jest koncentracja uwagi badaczy na osobistym potencjale rozwojowym jednostki. Na gruncie psychologii termin ten został zastosowany po raz pierwszy w 1939 roku w pracy *The Organism* przez Kurta Goldsteina. Badacz ten rozumiał go jako nadrzędny motyw podejmowania ludzkiej aktywności zorientowanej na spełnienie potencjalnych możliwości jednostki²⁰.

Należy wziąć pod uwagę, że droga samorozwoju człowieka planującego długie lata efektywnej aktywności rodzinnej, społecznej i zawodowej, uwarunkowana jest ciągłą dbałością o wysoki poziom osobistej kondycji psychofizycznej. Powinna ta kondycja wynikać z poczucia osobistego bezpieczeństwa (w tym bezpieczeństwo zdrowotnego), bogatego zasobu społecznych i zawodowych doświadczeń, sporego kompletu określonych umiejętności oraz porządkującej je wiedzy i – na dodatek – stabilnego systemu wartości.

Podsumowując – jedynie zasygnalizowane w pracy – rozważania o wpływie osobowości i samorealizacji na poziom indywidualnego i społecznego bezpieczeństwa należy stwierdzić, że jeżeli człowiek, dana jednostka posiada dobrze wykształconą potrzebę kreowania siebie, to funkcjonuje jako twórca, a przynajmniej współtwórca własnego rozwoju i bezpieczeństwa. Przedmiotem autokreacji jest bowiem budowanie, tworzenie, formowanie, własnej osobowości. Silna, otwarta na innych, innowacyjna osobowość realnie wpływa na tworzenie własnej biografii i wybór swojej drogi życiowej. Autokreacja może mieć charakter spontaniczny lub intencjonalny. Pierwszy rodzaj – przynależący bardziej do ludzi młodych –

18 Co ciekawe pojęcie piramidy nie zastosował w swojej teorii sam Maslow. Warto przypomnieć, że za podstawowe Maslow uznał potrzeby fizjologiczne, bezpieczeństwa, kolejno miłości i przynależności oraz szacunku i uznania, a samorealizację postawił w hierarchii najwyżej.

19 Pojęcie samorealizacji wprowadził do humanistyki Kierkegaard w XIX wieku. Odwoływał się w nim do ludzkiej egzystencji stojącej w opozycji do przemijania w obliczu śmierci. Rozważania o samorozwoju podejmowali już starożytni filozofowie np. Platon i Seneka. Współcześnie o samorealizacji pisali w swoich pracach między innymi: Adler i Fromm.

20 A.S. Reber, *Słownik psychologii*, Warszawa 2002.

przynosi zmiany niezamierzone, nie do końca uświadomione ale mające swoje konsekwencje. Drugi natomiast, czyli autokreacja intencjonalna, dotyczy osób w wieku dojrzałym i koncentruje się na rozwoju własnej osobowości będącej skutkiem wcześniejszych wyborów i wydarzeń a więc efektem autokreacji spontanicznej.

Można uznać, że taka forma autokreacji jest dla rozwoju jednostki bardziej wartościowa, bo pozbawiona „błędów przeszłości”. Brak lub mniejsza ilość takich błędów powoduje poczucie większej kontroli nad własnym życiem. Krótko mówiąc pozwala odczuwać wysoki poziom bezpieczeństwa osobistego i społecznego.

BIBLIOGRAFIA

1. Adler A., *Sens życia*. PWN Warszawa 1986.
2. Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1999.
3. Dumala A., *Mechanizmy adaptacji politycznej (red.)*, Lublin 2005, s.80-81.
4. Fromm E., *Rewolucja nadziei. Ku uczłowieczonej technologii*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2000.
5. Hall C.S., Lindzey G., *Teorie osobowości*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2002.
6. Inkeles A., Smith D.H., *Becoming Modern*, Harvard University Press. Cambridge, Mass. 1974.
7. Lazarus R. S., Folkman S., *Stress appraisal and coping*, Springer, New York, 1984.
8. Linde M. S. B., *Słownik języka polskiego*, t. I, Gutenberg Print, Warszawa 1994.
9. Piwowarski J., *Ochrona VIP-a a czworokąt bushido. Studium japońskiej kultury bezpieczeństwa*, [w:] P. Bogdalski, J. Cymerski, K. Jałoszyński (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014.
10. Reber A.S., *Słownik psychologii*, Warszawa 2002.
11. Rybakowski M., *Kultura bezpieczeństwa na tle stanu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w ruchu drogowym*, [w:] *Edukacyjne zagrożenia początku XXI wieku*, pod red. K. Pająk, A. Zduniak Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa-Poznań 2003, s. 100.

12. *Słownik współczesnego języka polskiego*, Reader's Digest Przegląd, t. I, Warszawa 2001.
13. Smólski R., Smólski M., Stadtmüller E.H., *Słownik Encyklopedyczny. Edukacja Obywatelska*, Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999.
14. Zięba R., *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, WN Scholar, Warszawa 2006, s. 935–953;
15. Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, Zeszyty Naukowe AON nr 1(86) 2012.

LUCYNA STANEK - dr nauk o kulturze fizycznej, wykładowca w Instytucie Sportu w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, absolwentka studiów podyplomowych w zakresie Organizacji i Zarządzania w Kulturze Fizycznej - Menedżer Sportu.

JULIUSZ PIWOWARSKI – dr nauk humanistycznych, Rektor Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego APEIRON w Krakowie